

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

احتیاط اروپا در قبال پزشکیان

پس از سال‌ها تحریم و اعتراضات داخلی، ایران امروز یک رئیس‌جمهور اصلاح‌طلب جدید دارد. اما اتحادیه اروپا نباید انتظار تغییرات زیادی در روابط خود با تهران داشته باشد. مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور منتخب ایران، یک میانه‌رو در چارچوب معیارهای سیاست در ایران است و قول داده است که مسیر گفت‌وگو با قدرت‌های غربی را باز کند. البته او خواهان تغییرات اساسی در حکومت دینی کشورش نیست. این جراح قلب و نماینده باسابقه مجلس برای اثبات این موضوع، جشن پیروزی در انتخابات اخیر را بر مزار آیت‌الله روح‌الله خمینی، رهبر فقید انقلاب اسلامی برگزار کرد. مجید گلپور، کارشناس سیاست بین‌الملل و استاد دانشگاه بروکسل، می‌گوید که تصمیم برای ادای احترام به آیت‌الله یک سیگنال روشن بود. گلپور می‌گوید: «به محض انتشار نتایج، اولین جایی که پزشکیان برای سخنرانی عمومی انتخاب کرد، مقبره آیت‌الله خمینی بود. بنابراین در حال حاضر محافظه‌کارانه‌تر از این نمی‌شود.» این استاد دانشگاه می‌گوید که پزشکیان برنامه‌های کوتاه‌مدتی را در دستور کار خود قرار داده است و برای این منظور، حاضر است «نوعی اصلاحات خاص را بپذیرد که به او اجازه می‌دهد با کسانی که به خوبی با جمهوری اسلامی کنار نمی‌آیند کار کند. شاید این مسیری باشد که ایران بتواند با پی گرفتن آن از بحران بیرون آید. رئیس‌جمهور جدید باید ثابت کند که شایسته جانشینی رئیس‌جمهور فقید ابراهیم رئیسی است که فوت وی در سقوط بالگرد در ماه مه باعث برگزاری انتخابات زودهنگام شد. رئیسی به‌عنوان یکی از نزدیکان آیت‌الله علی‌خامنه‌ای، جایگاه ویژه‌ای داشت. پزشکیان باید در حکومتی که هنوز عمدتاً تحت تسلط چهره‌های رادیکال است و تحت فشار جنگ جاری بین اسرائیل و حماس در نوار غزه و بیم و هراس قدرت‌های غربی از افزایش غنی‌سازی اورانیوم در ایران، برنامه هسته‌ای ایران را عادی کند. توافق سال ۲۰۱۵ که به منظور محدود کردن برنامه اورانیوم غنی‌شده ایران بود و از زمانی که دونالد ترامپ در سال ۲۰۱۸ از آن خارج شد، متوقف شد و طبق گزارش سازمان ملل، ذخایر اورانیوم غنی‌شده ایران اکنون بیش از ۲۰ برابر بیشتر از حد توافق شده است. اتحادیه اروپا بر عزم صریح خود تأکید کرده است که «ایران هرگز نباید سلاح هسته‌ای تولید کند یا به آن دست یابد». این بلوک هم‌زمان با اجرای تحریم‌های سازمان ملل، اقدامات محدودکننده خود را در واکنش به فعالیت‌های اشاعه هسته‌ای ایران اعمال کرده است. پروفیسور گلپور می‌گوید: «جمهوری اسلامی در یک قدمی داشتن بمب اتمی است، بنابراین ما دیگر نمی‌توانیم مانند جوآرژ بورل (رئیس سابق دیپلماسی اتحادیه اروپا) سال‌ها و سال‌ها صبر کنیم.» اروپا باید با همکاری ایالات متحده آمریکا و البته بازیگران اصلی منطقه خاورمیانه یعنی عربستان سعودی، ترکیه، مصر، اسرائیل و کشورهای عربی که منافع خود را در حل این مشکلات دارند، پرونده‌های مختلف خود را آماده کند. در طول مبارزات انتخاباتی، نامزدهای ریاست جمهوری ایران در مورد سناریوهای احتمالی در صورت پیروزی ترامپ در انتخابات نوامبر امسال آمریکا بحث کردند. تهران مذاکرات غیرمستقیم با دولت بایدن داشته است، اما هیچ حرکت روشنی برای لغو تحریم‌های اقتصادی صورت نگرفته است. وزارت خارجه آمریکا انتخابات اخیر ایران را «نه آزاد و نه عادلانه» خواند و خاطرنشان کرد که «تعداد قابل توجهی از ایرانیان در این انتخابات شرکت نکردند». اتحادیه اروپا همچنین تحریم‌هایی را علیه ایران به دلیل نقض حقوق بشر اعمال کرده است. رئیس‌جمهور منتخب وعده انعطاف بیشتر در اجرای قانون حجاب را داده است، اما گلپور می‌گوید اتحادیه اروپا باید مطالبات بیشتری در این زمینه داشته باشد. در همین حال، ایران اولین حمله مستقیم خود را به اسرائیل در ماه آوریل و پس از حمله اسرائیل به یکی از خانه‌های دیپلماتیک خود در سوریه انجام داد. علاوه بر این، گروه‌های شبه‌نظامی مسلح نزدیک به تهران - مانند حزب‌الله لبنان و شورش‌های حوثی یمن - در جنگ غزه شرکت دارند و حملات خود را در انتقام از اسرائیل افزایش داده‌اند. اتحادیه اروپا همچنین ایران را به دلیل تأمین پهلوهای روسیه که مسکو از آنها در جنگ خود علیه اوکراین به طور گسترده استفاده کرده است، تحریم کرده است.

تاریخ
دیپلماسی

مشهور به ایوان مخوف این قدرت را تثبیت کرد و با تصرف غازان و آستراخان و سیبری و به انقیاد درآوردن تاتارهای این منطقه قلمرو خود را به امپراطوری چندنژادی تبدیل کرد. روابط ایران و روسیه نیز از همین زمان به‌ویژه به خاطر وجود دشمن مشترک یعنی ترکان عثمانی در دوره شاه تهماسب آغاز شد و در دوره سلطان محمد خدابنده ادامه یافت و در دوره شاه‌عباس صفوی ثمر داد و به روابط و همکاری‌های نظامی و سیاسی علیه عثمانی بدل شد. شاه‌عباس با پس گرفتن قفقاز از امپراطوری عثمانی با روسیه تزاری هم‌مرز شد و روابط تجاری با روسیه گسترش یافت. اما در دوره تزار الکسیس هییتی از جانب او به ایران آمد که با استقبال سردی از سوی شاه‌عباس روبه‌رو شد و همین امر زمینه نخستین حمله روس‌ها به ایران را فراهم کرد و قزاق‌های تحت فرمان روسیه به مازندران حمله کرده و فرح‌آباد مرکز مازندران را به آتش کشیدند و جزیره آشوراده را مدتی در تصرف داشتند.

پس از مدتی آشوب و هرج و مرج با روی کارآمدن سلسله رومانوف‌ها در ابتدای قرن هفدهم که تا انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ قدرت روسیه تزاری را در اختیار داشتند، دوران باثبات و افزایش قدرت روسیه آغاز شد و نقطه اوج آن با حکومت پتر کبیر و کاترین کبیر بود. پتر موفق شد روسیه را به بزرگترین حکومت جهان بدل کند که قلمروش از شرق اروپا تا کنار اقیانوس آرام در شرق آسیا کشیده شده بود.

پتر عمیقاً تحت تأثیر فناوری، تولید تسلیحات و سیاستگذاری‌های پیشرفته غرب قرار گرفته بود. او به مطالعه تاکتیک‌ها و استحکامات غربی پرداخت و ارتشی به استعداد ۳۰۰۰۰۰ نفر براساس اهداف خود تشکیل داد که به صورت مادام‌العمر آن‌ها را به خدمت فراخواند. او در سال ۱۶۹۸-۱۶۹۷ اولین حاکم روسی بود که تاکنون از غرب دیدار نموده بود که در آنجا او و ملازمینش عمیقاً تحت تأثیر قرار گرفتند. در جشن بزرگداشت فتوحاتش، او علاوه بر تزار خود را امپراطور خواند و مسکوی روسیه در سال ۱۷۲۱ رسماً به امپراطوری روسیه تبدیل شد.

تجاوز به قلمرو ایران و پیمان سن‌پترزبورگ

گسترش قلمرو روسیه موجب شد تا این حکومت با قدرت‌های همسایه خود از جمله ایران و عثمانی وارد جنگ شود و تلاش کند که قلمرو خود را در همسایگی این دو قدرت سنتی آسیا گسترش دهد. طرفه آنکه قدرت‌گیری پتر در روسیه با ضعف و سقوط حکومت صفوی در اصفهان هم‌زمان شد و پتر نیز با استفاده از این فرصت در سال ۱۷۲۲ به قلمرو ایران صفوی حمله کرد و توانست علاوه بر قفقاز شمالی و جنوبی ولایات گیلان و شیروان و مازندران و گرگان را به تصرف خود دربیآورد. در شرایطی که اصفهان توسط افغان‌ها سقوط کرده بود و ایران فاقد حکومت مرکزی مقتدری بود پتر با شنیدن خبر شکست سپاه صفوی در جنگ گلون‌آباد در افغان‌ها نیروهای خود را فراخواند و به بهانه مجازات لرگی‌های متجاوز قفقاز لشکرکشی خود را آغاز کرد. پتر کبیر در ۱۵ ژوئن ۱۷۲۲ در این لشکرکشی اعلام کرد قصد هیچگونه توسعه ارضی ندارد و هدفش از این لشکرکشی تنها حفظ منافع و جان اتباع روسیه و سرکوب اشراار و متجاوزین به حقوق اتباع روس به‌ویژه طوایف لرگی است.

سپاه پتر در سوم سپتامبر ۱۷۲۲ پادگان ایرانی داغستان را در هم کوبید و دربند را تصرف کرد. پس از سقوط اصفهان، گروهی افغان به فرماندهی زبردست‌خان در ژانویه ۱۷۲۳ رشت را محاصره کرد و حاکم گیلان که سخت از افغان‌ها ترسیده بود نماینده‌ای نزد پتر کبیر به قفقاز فرستاد و پیشنهاد کرد او قوایی را به گیلان بفرستد تا از اهالی آن شهر در مقابل افغان‌ها حمایت کند. تزار به سیمون آوراموف کنسول روسیه در رشت مأموریت داد به اصفهان برود و نزد محمود افغان نسبت به شورش طوایف لرگی داغستان که منجر به خسارات جانی و مالی به اتباع روسیه شده بود و همچنین غارت یک کاروان روسی توسط خان خیوه اعتراض و مطالبه غرامت کند.

فرمانده روسی نیز در قفقاز به قتل رسید و شاهزادگان گرگی، که مدت‌ها خواهان حمایت روسیه مسیحی از آنها علیه ایران بودند، توجه پتر کبیر را به خود جلب کردند. محمود در پاسخ به اعتراضات آوراموف اظهار داشت بر طوایف لرگی داغستان و خان خیوه و به طور کلی مرزهای شمالی ایران تسلطی ندارد و بهتر است تزار روسیه حمایت اتباع خود در قفقاز و ترکستان را شخصاً به عهده بگیرد. این مطلوب‌ترین پاسخ برای روس‌ها بود و آوراموف با عجله به قفقاز رفت و تزار را تشویق به حمله به ایران کرد. در ژوئیه ۱۷۲۳ قشون روسیه به فرماندهی کلنل شیووف با چند کشتی جنگی وارد بندر انزلی شدند و رشت و سایر نقاط مهم گیلان را اشغال کردند. سپاه دیگر روسیه به فرماندهی مازور مانیوشکین نیز بادکوبه را تصرف کرد و به این ترتیب قسمت مهمی از ایالات شمالی ایران به دست روس‌ها

تهدیدی برای ایران باشد وجود نداشت. حتی پس از شکل‌گیری اردوی زرین در قلمرو روسیه کنونی نیز این مغولان به برادرزادگان خود در حکومت ایلخانی ایران به چشم دوستی نگریستند. اما زمانی که از دل اردوی زرین گروهی از اسلاوهای شرقی شروع به قدرت گرفتن کردند، جرقه‌های آتشی که دامان ایران را نیز گرفت، زده شد.

برخاستن خرس

روس‌ها که از کی‌یف شروع به گسترش قلمرو خود کردند با قدرت‌گیری ایوان کبیر در پایان قرن پانزدهم استقلال خود از مغولان را آغاز کردند و به‌زودی توانستند قلمرو خود را گسترش داده و بر بخش بزرگی از اوراسیا حاکم شوند. در قرن شانزدهم ایوان چهارم

نخستین رویارویی‌های ایران و روسیه تزاری از پیمان سن‌پترزبورگ تا پیمان رشت و گنجه

آغاز توسعه‌طلبی روسی

داود دشتیانی

خبرنگار گروه دیپلماسی

ایران تا فرارسیدن قرون جدید کمتر از مرزهای شمالی خود که با موانع طبیعی چون صحرای ترکستان و دریای مازندران و کوه‌های قفقاز محصور شده، احساس خطر کرده بود. به جز حضور قوم خزر در شمال غربی دریای مازندران که در دوران ساسانی و اوایل قرون اسلامی مرزهای شمال غربی ایران را آماج حملات خود کردند قدرت بزرگی در سرزمین‌های شمالی که